KOLONIALE KRONIEK.

KOLONIALE LITERATUUR.

Naar aanleiding der West-Indische Tentoonstelling te Haarlem en de Tentoonstelling van Japansche Kunst te Leiden, en van den toestand van 's Rijks Ethnographisch Museum.

Op de in Juli jl. te Kampen gehouden 122^e algemeene vergadering der Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid trad de heer F. W. VAN EEDEN, na veertig-jarigen dienstdtijd, af als Secretaris-Penningmeester dier Maatschappij ¹⁾. Hij wenschte zich voortaan meer uitsluitend te wijden aan het beheer van de beide in het Paviljoen te Haarlem gevestigde Musea der Maatschappij ²⁾: het Koloniaal Museum en dat voor Kunstnijverheid, grootendeels zijne scheppingen,

¹⁾ Wat die nu ruim 120-jarige Maatschappij beoogde en tot stand bracht, kan men, behalve in de, in het Tijdschrift opgenomen openingsrede van den voorzitter in de jongste algemeene vergadering, beknopt lezen in het slechts 17 bladzijden tellende, in 1896 te Haarlem verschenen boekje: «De Ned. Maatschappij ter bevordering van Nijverheid en hare stichtingen». Daarin is eerst sprake van het «Doel der Maatschappij in hare Museums» en van de steeds in bloei toenemende, zoo hoogst nuttige School voor Kunstnijverheid, terwijl vervolgens een Overzicht wordt gegeven «van de geschiedenis en den arbeid der Maatschappij». Belangstellenden kunnen het boekje steeds bij de Afdelingssecretarissen of bij den Algemeenen Secretaris aanvragen. Het boekje is ook nuttig omdat achterin eene opgave voorkomt van hetgeen in den loop der jaren door de Maatschappij zelve of van harentwege is uitgegeven.

²⁾ Althans van het Koloniaal Museum. In September toch trad de heer Van Saher, tot dusverre Directeur der School voor Kunstnijverheid en Conservator bij het Museum van Kunstnijverheid, als Directeur van dat Museum op, wordende Van Eeden, die zijn ontslag als Directeur had verzocht, tot Eere-directeur benoemd. Zie Tijdschrift der Maatschappij van October, p. 382.

en die, gelijk de Voorzitter J. F. W. Conrad het in zijne openingsrede uitdrukte, zijn geworden de trots der Maatschappij. Hoe van Eeden, die vele jaren de ziel was geweest der Maatschappij, op die algemeene vergadering, die hem tot eerelid benoemde, werd gehuldigd, leze men in het Tijdschrift der Maatschappij voor Augustus en October. De in October ontvangen West-Indische bladen getuigden ook van warmen dank voor het door hem in het belang der kolonie verrichte.

Wat het Koloniaal Museum onder zijne bezielende leiding geworden is, zeiden wij meermalen bij het bespreken der van het Museum uitgegane publicaties ¹⁾. Thans zij meer bepaald herinnerd aan zijn ijveren voor Nederlandsch West-Indie.

Onophoudelijk streefde hij er naar «Onze West» meer bekend te maken, een eind te doen komen aan hetgeen hij heette onze veronachtzaming dier schoone bezitting. Bij herhaling drong hij aan op het geologisch onderzoek van Suriname, op het openen aldaar van een in 1898 eindelijk tot stand gekomen Cultuurtuin. Hij begreep dat eene uitgebreide tentoonstelling van voorwerpen uit West-Indie veel zou kunnen bijdragen om de kennis dier landen te bevorderen en belangstelling er voor op te wekken. Hij stelde zich daarom niet tevreden met voor het Koloniaal Museum veel uit de West te verkrijgen, maar was al lang bedacht op het organiseeren eener bepaald aan «Onze West» gewijde tentoonstelling. Het denkbeeld vond in de West veel bijval, en zoo kon dezen zomer in de nieuw gebouwde zaal achter het Paviljoen in den Haarlemmerhout eene inderdaad belangrijke verzameling van West-Indische voorwerpen en producten worden bijeengebracht. Voor een deel was het nu tentoongestelde reeds in het Kol. Museum aanwezig. Het meerendeel echter zijn voorwerpen opzettelijk voor deze tentoonstelling uit de West toegezonden. Veel daarvan, waaronder Loth's, hieronder nader te bespreken, nieuwe kaart van Suriname, zal het volgend jaar op de Wereld-tentoonstelling te Parijs prijken. Maar het meerendeel dier voorwerpen

¹⁾ Laatstelijk met slechts enkele woorden in «de Economist» van Augustus 1895, p. 70. Vroeger bij het bespreken van de zoo leerzame deeltjes van den «Beschrijvenden Catalogus», waarvan eene uitgebreide serie het licht zag, en van de jaarlijks door het Museum uitgegeven «Bulletins».

zal wel in de nieuwe zaal van het Kol. Museum, die bestemd is tot voortdurende herbergung der West-Indische afdeeling, eene blijvende plaats vinden.

Die keurig ingerichte, in eene opzettelijk daarvoor gebouwde, van bovenlicht voorziene zaal geplaatste tentoonstelling geeft, dunkt ons, een goed beeld van veel van hetgeen West-Indië voortbrengt en van de wijze waarop men er leeft. Men vindt er de verschillende landbouw- en nijverheidsproducten, modellen van woningen, van plantages, van goudgraverijen, eene zeer groote menigte photographiën enz., alles in veel grooter hoeveelheid en verscheidenheid dan wij het 't vorig jaar op de Tentoonstelling van Vrouwenarbeid konden zien en waarvan sprake was in ons aan Suriname gewijd artikel in „De Economist“ van November 1898, p. 830.

Teneinde het tentoongestelde met vrucht en leering te bezichtigen, is het wenschelijk vooraf kennis te nemen van den inhoud van den door de zorg van den heer van Eeden door de Bussy uitgegeven „Catalogus der Ned. West-Indische Tentoonstelling te Haarlem“. Het is een boekje van blijvende waarde, ook voor hen die niet in de gelegenheid waren de Tentoonstelling te bezoeken, maar toch gaarne in een kort bestek veel wetenswaardigs omtrent „Onze West“ opgeteekend willen zien.

De eigenlijke catalogus wordt voorafgegaan door eene reeks van korte stukjes. Een paar daarvan zijn meer uitsluitend aan de tentoonstelling gewijd, maar de meeste zijn bijdragen tot de kennis onzer West-Indische bezittingen. Op van Eeden's „Voorwoord“ volgen eenige regelen over de „Geschiedenis der tentoonstelling“. De met verlof hier te lande aanwezige gouvernementslandmeter in Suriname W. L. Loth schreef de „Algemeene inleiding“, waarin historische, ethnographische en economische bijzonderheden worden medegedeeld en door cijfers toegelicht, o. a. wat de goudproductie betreft. In „Wij gaan vooruit!“ constateert de heer Pyttersen dat de belangstelling in Suriname gelukkig toenemende is en wekt op tot het geven aan de kolonie wat zij in de eerste plaats behoeft: den steun van intellect en kapitaal. In „de bodem van Ned. West-Indië“ wijst Dr. H. van Cappelle op hetgeen in de laatste jaren door Prof. Martin en anderen is verricht om dien bodem

eenigszins te leeren kennen, maar ook op het ontzaglijk vele dat in dit opzicht nog te doen is. Dr. M. Snellen gaf „Iets over het klimaat van Suriname.“ De heer L. A. Ferguson schreef over „onze West-Indische eilanden“ en de daar uitgeoefende en uit te oefenen cultures. De heer L. C. van Panhuijs gaf eene bijdrage over „de bewoners van Ned. West-Indië.“ De oud-gouverneur van Asch van Wijck licht zijn kort stukje: „Landbouw en nijverheid in Suriname“ door tal van belangrijke, over eene lange reeks van jaren loopende, cijfers toe. Mr. C. H. van Meurs schreef „Iets over Suriname als goudland.“ ¹⁾ De bekwame inspecteur van het Onderwijs in Suriname Dr. H. D. Benjamins (van wien's artikel: „De grenzen van Suriname“ sprake was op p. 127 van den Januari-Economist) schreef over „het onderwijs in Suriname“ en uit daarbij den wensch dat het gouvernement te Paramaribo eene ambachtsschool oprichte. De heer C. J. Hering gaf een stukje over „de oudheden van Suriname“, waarbij gevoegd is het programma eener niet uitgevoerde wetenschappelijke reis door de kolonie.

Op deze stukken volgt het zeer uitvoerig Programma voor de Tentoonstelling en de Catalogus van het tentoongestelde. Daarin kan men terstond zien wat uit de West opzettelijk voor de Tentoonstelling werd ingezonden en wat reeds in het Koloniaal Museum voorhanden was. Al het voor de Tentoonstelling ingezondene is met * gemerkt.

Het tentoongestelde is beschreven onder de volgende hoofden: Ethnographica, p. 70, waarbij eene toelichting van den heer van Panhuijs „betreffende de voorwerpen door hem verzameld bij de Aucaner boschuegers“; Geologie en Mineralogie; Plantaardige Producten, eene zeer lange lijst met aantekeningen van W. L. Loth; De Fauna van Suriname, p. 107, met een voorwoord over die fauna.

Gedurende de Tentoonstelling is in de leeszaal van het Kol. Museum aanwezig eene zeer uitgebreide verzameling literatuur, kaarten, foto's, enz. op onze West-Indische Koloniën betrekking

¹⁾ Zijn uitval tegen het Opperbestuur: „kortzichtig als altijd“, p. 46, achten wij in een boek als dit misplaatst en zijn eisch dat, zoodra goud ontdekt was, het gouvernement „overal door de woeste, bijna ondoordringbare binnenlanden wegen zou hebben moeten aanleggen en onderhouden“, niet weinig overdreven.

hebbende. Jhr. van Panhuijs beschreef die literatuur in het zeer lezenswaardig slothoofdstuk van den Catalogus.

De laatste bladzijde van den Catalogus vermeldt als inzending van den uitgever J. H. de Bussy: „Kaart van Suriname naar de opmetingen van Cateau van Rosevelt en van Lansberge, aangevuld tot 1898 met die van- en geteekend door den Landmeter W. L. Loth.“ Deze groote, prachtig uitgevoerde, zeer duidelijke kaart is het eerste van de pers gekomen exemplaar dier door de ondernemende firma de Bussy uitgegeven nieuwste kaart van Suriname en een waar sieraad der tentoonstelling.

Over dat alles kon niet verder worden uitgeweid. Herhaald worde slechts dat zoowel de Tentoonstelling als de daaraan gewijde Catalogus veel kunnen bijdragen om belangstelling in en kennis van onze West-Indische kolonien te bevorderen.

Moge de eerste vele belangstellende bezoekers, de laatste vele aandachtige lezers vinden!

Hoe gunstig over de Tentoonstelling, den Catalogus en Loth's kaart wordt geoordeeld door een goed kenner van Suriname als den bovegenoemden Dr. H. D. Benjamins, leze men in diens aan Ned. West-Indië gewijd artikel in afl. 4 van deel 16 van het „Tijdschrift van het Kon. Ned. Aardrijkskundig Genootschap“, blz. 541 e. v., waar hij tevens eenige andere publicatiën over West-Indië vermeldt. Hij bespreekt eerst (wij volgen de orde der stukken, niet gelijk zij in het artikel voorkomt, doch gelijk zij blijkens een verbeterblad had behooren te zijn) de „Kaart van Suriname, aanwijzende de verdeling in districten“, als bijlage E E gevoegd bij het Koloniaal Verslag van 1898 en wijst er op dat wijselijk op deze, een officieel karakter dragende kaart, de vele vragen omtrent de grenzen der kolonie geheel zijn opengelaten. Herinnerende aan zijn artikel van October 1898: „De Grenzen van Nederlandsch Guiana“, uit hij den wensch dat de vragen bij de regeling dier grenzen te berde komende onderworpen zullen worden aan de beslissing van het Hof van Arbitrage, hetwelk, naar men mag hopen, als eene vrucht der hier gehouden Vredesconferentie tot stand zal komen.

Vervolgens bespreekt hij, inzonderheid wat Ned. West-Indië en die grensquaestie betreft, de 14^e uitgave van „Bos' School-atlas der Geheele Aarde“. Daarna is sprake van Loth's uitnemende nieuwe kaart van Suriname en de daarbij behorende „Handleiding“, van zijne „Beknopte Aardrijkskundige Beschrijving van Suriname“, van zijn „Iets over de goudindustrie in Suriname“ in „Eigen Haard“ van 17 en 24 Juni jl., en eindelijk van den „Catalogus der Ned. West-Indische Tentoonstelling te Haarlem.“ Hij geeft geen overzicht der artikelen, gelijk wij hierboven deden, maar geeft uit meerdere van deze „eenige citaten zonder commentaar.“ Bij het bespreken van Loth's groote kaart is niet slechts weder van de grensquaestie sprake, maar wordt ook, naar aanleiding der woorden door Minister Cremer bij de opening der tentoonstelling op 15 Juli gesproken, de wensch geuit, dat de bekende belangstelling onzer zeer geëerbiedigde jeugdige Koningin in de kolonie Suriname ten gevolge moge hebben dat weldra geen sprake meer zal kunnen zijn van het onbekende binnenland dier kolonie.

Wij helpen het wenschen, maar naast dien wensch, die nog wel niet zoo heel spoedig en niet zonder veel moeite en kosten vervuld zal kunnen worden, plaatsen wij er een van zeer bescheiden afmetingen en waaraan zeer gemakkelijk zou kunnen worden voldaan. Dr. Benjaminus' artikel „De grenzen van Ned. Guiana“ en zijn hierboven besproken overzicht van eenige publicatiën betreffende Suriname, om van andere producten zijner pen niet te spreken, bewijzen hoe waru hij gevoelt voor het land zijner inwoning, hoezeer hij de behoefte gevoelt dat Suriname beter bekend worde, doch ook welke deugdelijke werkkraft het Bestuur van het Aardrijkskundig Genootschap in hem aangeworven heeft. Moge hij, en ook de heer Loth, in Suriname teruggekeerd, voortgaan 's Genootschaps tijdschrift, en ook andere periodieken, met hunne bijdragen te verrijken en er alzoo toe bijdragen, „ons rijk Suriname“ beter bekend te maken.

Mijn bezoek aan de West-Indische Tentoonstelling gaf aanleiding tevens weder eens een bezoek te brengen aan het zoo belangrijke Koloniaal Museum en aan het Museum voor Kunstnijverheid. Beiden worden voortdurend uitge-

breid. In beiden hebben telkens verschikkingen plaats, zoodat de bezoeker er telkens wat nieuws vindt en er veel kan leeren. Wij kunnen thans daarover en over de steeds in bloei toenemende school voor kunstnijverheid niet uitweiden, herinneren er slechts aan dat men daarover telkens kan lezen in de afzonderlijk uitgegeven Bulletins en in de Verslagen der Museumbesturen, in het Tijdschrift der Maatschappij van Nijverheid voorkomende.

Tot een hernieuwd bezoek aan het Museum van Kunstnijverheid bestond thans eene bijzondere aanleiding. Het is bekend dat de heer von Saher, directeur der school voor kunstnijverheid, de opdracht ontving zich ten behoeve der in 1900 te Parijs te houden Wereld-tentoonstelling bekend te gaan maken met althans een deel der uit het oogpunt der kunst zoo bijzonder interessante oude Hindoemonumenten op Midden-Java. Blijkens de notulen der Bestuursvergadering van het Bataviaasch Genootschap van 5 April 1898, p. 43, was hem opgedragen „reproductiën te vervaardigen van eenige der belangrijkste beelden en basreliefs, die worden aangetroffen zoo in 's Genootschaps Museum als in Midden-Java” en werd voor hem 's Genootschaps steun ingeroepen, die gaarne werd verleend. Dientengevolge kon de heer von Saher, uit Indië teruggekeerd, weldra gipsafgietsels dier monumenten doen vervaardigen. Een deel daarvan worden in het Museum van Kunstnijverheid tentoongesteld tot zij naar Parijs zullen moeten worden verzonden. Zij zijn beschreven in den „Catalogus van de Tentoonstelling der afgietsels van bouwkundige en decoratieve fragmenten van eenige Hindoemonumenten op Midden-Java.” Voor mij was het bezichtigen dier afgietsels eene aangename herinnering aan het in 1861 aan Boro-Boedoer en meerdere dier monumenten gebracht bezoek. Het mag worden verwacht dat zij in Parijs, waar, gelijk de dagbladen van 1 en 2. October vermeldten, onze Koloniale Afdeeling er uitstekend zal uitzien, zeer de aandacht van velen zullen trekken. Maar het is te hopen dat velen onzer landgenooten het in het Paviljoen te Haarlem tentoongestelde zullen gaan bezichtigen omdat zij daardoor eenig denkbeeld zullen verkrijgen van hetgeen de oude Javanen en Hindoes eeuwen geleden op het gebied der bouwkunst en der beeldhouwkunst tot stand wisten

te brengen. ¹⁾ Voorzeker waren het te wenschen dat hetgeen nu te Parijs tijdelijk zal worden tentoongesteld, daarna tot onze leering hiertelende in een of ander museum of liefst in een opzettelijk daarvoor te stichten gebouw eene blijvende plaats mocht erlangen. Maar bij den treurigen toestand, waarin meerdere onzer musea verkeerden en bij de kennelijk weinige geneigdheid onzer Staten-Generaal om gelden toe te staan tot het brengen van verbetering in dien toestand, vreezen wij dat er weinig kans bestaat dat onze wensch ten opzichte der afgietsels van Java's Hindoe-monumenten zal worden vervuld.

Deze laatste woorden vormen een gepast en overgang tot hetgeen wij wenschen te zeggen naar aanleiding van de Tentoonstelling van Japansche kunst te Leiden.

De treurige toestand waarin het zoo overrijk, zoo belangrijk Rijks Ethnographisch Museum verkeert, waardoor het, om van andere gebreken te zwijgen, meer heeft van een overladen magazijn of pakhuis dan van een Museum, bracht den ijverigen Museum-directeur Dr. Schmeltz op het denkbeeld, nu de gelegenheid zich daartoe aanbood, eene afzonderlijke tentoonstelling te houden van een deel der aan zijne hoede toevertrouwde schatten. Hij zegt dit wel niet uitdrukkelijk in zijn „Gids voor den bezoeker der Tentoonstelling van Japansche kunst, bewerkt door Dr. J. D. E. SCHMELTZ, Directeur van 's Rijks Ethnographisch Museum“, het werkje dat door de kunstlievende firma H.

¹⁾ Hoe die kunstwerken ook door vreemdelingen worden bewonderd, kon men onlangs weder lezen in het zoo aantrekkelijke boek van «Eliza R. Scidmore, Java the Garden of the East.» (New-York, 1898.) Deze Amerikaansche, hoogelijk met Java ingenomen dame bezocht o.a. Boro Boedoe, Mendoet en Brambanan en is verrukt over hetgeen zij daar zag. Zij deelt ook veel mede van hetgeen anderen er over schreven. Jammer dat men er haar, die onze taal niet verstaat, blijkbaar niet op heeft gewezen, dat door de zorg der Regeering kort na de oorspronkelijke bewerking eene vertaling in het fransch van Leemans' klassiek werk: «Bôrô-Boudour» enz. Leide, E. J. Brill, 1874 (z. o. a. mijn artikel in «de Economist» van Maart 1875, p. 303.) het licht zag. Voor hare klacht dat zij geen kennis kon nemen van hetgeen Nederlanders over dat heerlijk monument schreven, ware dan geen grond geweest.

Kleinmann & Co. te Haarlem zoo keurig is uitgegeven en met vier lichtdrukplaten versierd. Maar wanneer die schatten in een goed ingericht Museum behoorlijk waren gerangschikt en tentoongesteld, dan had er immers geen sprake van behoeven te zijn een deel daarvan afzonderlijk tentoon te stellen en er daardoor de publieke aandacht op te vestigen? Nu had hij gelijk gebruik te maken van de gelegenheid welke zich aanbood om die afzonderlijke tentoonstelling te doen houden en men is den Minister van Binnenlandsche Zaken dank verschuldigd dat hij hem daartoe vergunning gaf.

Die gelegenheid was deze. Men weet dat sedert eenige jaren de zoo rijke Japansche afdeling van het over verschillende woningen verdeelde Ethnographisch Museum is ondergebracht in het naast het Academiegewouw te Leiden gelegen woonhuis. De daarnaast gelegen ruime woning, vroeger door wijlen Professor Scholten bewoond, werd onlangs door het rijk aangekocht. Van de gelegenheid welke zich aanbood om dat gedeelte der Japansche afdeling, „waarvoor meer speciaal de kennis der Japansche taal en letterkunde een vereischte is“, door een geleterd Japanner, den heer Hara, assistent van den Directeur van het „Museum für Kunst und Gewerbe“ te Hamburg, te doen bewerken en beschrijven, had Dr. Schmeltz gretig gebruik gemaakt „Ten einde de vruchten van den arbeid des heeren Hara ook in ruimeren kring bekend te maken en om aan te toonen welke groote schatten 's Rijks Ethnographisch Museum bezit“, vroeg hij machtiging tot het houden eener tentoonstelling der Japansche kunst in dat nieuw verkregen gebouw.

Tentoongesteld worden thans: 1°. een aantal prachtige kamerschutten; 2°. een aantal rolschilderijen; 3°. een reeks producten van den kleurendruk; 4°. geïllustreerde werken; 5°. producten der Japansche pottenbakkerskunst; 6°. Netsuke's of gordelknoopen; 7°. zwaardsieraden en zwaarden.

Dat alles is tentoongesteld in een achttal vertrekken en uitvoerig beschreven in bovenvermelden „Gids“. Ten slotte van dien „Gids“, p. 63, wordt opgave gedaan van een „Keur van Europeesche werken over Japansche en Chineesche kunst“, voor deze tentoonstelling bijeengebracht en die, met de geëxposeerde in Japan gedrukte werken en het vele dat verder

is tentoongesteld, den belanstellende in de gelegenheid stellen eene bepaalde studie der Japansche kunst te maken.

De „Inleiding“ tot den „Gids“ is zeer leerzaam. Eerst wordt beknopt verhaald hoe de Japansche afdeeling van het Ethnographisch Museum is ontstaan. Op het medegedeelde aangaande de nu gehouden tentoonstelling, waarvan hierboven reeds sprake was, volgen eenige bladzijden over Japansche kunst, speciaal de schilderkunst, Jap kunstenaars, hun wijze van werken, enz. Op blz. X is sprake van het tentoongestelde aardewerk, de Netsuke's of gordelknoopen en de zoo kunstig bewerkte zwaardsieraden. Bij de vermelding in den „Gids“ zelve van de tentoongestelde voorwerpen is dikwerf de eene of andere bijzonderheid daaromtrent medegedeeld of vermeld waar men meer er over kan lezen.

Door dit een en ander is deze „Gids“ een werkje van blijvende waarde geworden.

Bij het bezichtigen der Tentoonstelling, waarbij we, tot ons leedwezen, het geleide misten van Dr. Schmeltz, die met verlof afwezig was, trof het ons betrekkelijk zoo weinig van het bekende fraaie Japansche brons- en lakwerk, uitgezonderd, wat het laatste betreft, de vele kamerschutten, aan te treffen. Ons werd gezegd dat, gelijk trouwens ook uit blz. III van den „Gids“ blijkt, deze tentoonstelling meer bepaald ten doel had „de voortbrengselen der Japansche schilder- en drukkunst, onder de laatste de bewonderenswaardige producten van kleurendruk met houten matrijzen“, onder de oogen van het publiek te brengen, maar dat er wel eenige hoop bestond dat het volgend jaar eene soortgelijke tentoonstelling, meer bepaald van Japansch lakwerk, zou kunnen worden gehouden. Op onze vraag, of uit de prachtige collectie bronzen, door wijlen de heeren Bauduin uit Japan medegebracht en welke we eenige jaren geleden ten hunnen huize mochten bezichtigen, het een en ander in het Rijks-Museum was overgegaan, moest men het antwoord schuldig blijven.

Ons bezoek aan de Tentoonstelling van Japansche kunst gaf aanleiding ook weder eens aan de zoo rijke Japansche afdeeling van 's Rijks Ethnographisch Museum, waarbij zooveel ook over meerdere Oostersche landen voorkomt, een bezoek te brengen. Wederom waren wij getroffen door te zien hoe

verbazend veel interessants er is bijeengebracht, maar ook door te zien hoe weinig daarvan tot zijn recht komt door de beperkte ruimte waarin het is tentoongesteld, zoo al van „tentoonstelling” sprake kan zijn, door de opeenhooping in de verschillende vertrekken en gangen eener particuliere, nimmer tot museum bestemde woning.

Onze geëerbiedigde Koningin beklom ook het smalle trapje dat tot de, nog zooveel belangrijks bevattende derde verdieping van dat zoogenaamd museum voert en wrong zich tusschen de dicht op elkâar staande kasten door. Hare Majesteit heeft zich persoonlijk kunnen overtuigen van den inderdaad treurigen, onhoudbaren toestand waarin onze onschatbare ethnographische collecties zich bevinden. Het mag dus worden verwacht dat Zij er gaarne toe zal willen medewerken dat Nederland eindelijk een wezenlijk goed ingericht Ethnographisch Museum verkrijgt en hare Ministers opdrage daartoe op nieuw een wetsvoorstel gereed te maken.

Men herinnert zich dat de vorige Directeur van 's Rijks Ethnographisch Museum, Mr. L. Serrurier, na vele jaren lang in zijne verslagen en in tal van andere stukken — het krachtigst, in zijne in 1893 verschenen brochure „Museum of Pakhuis?” en in zijn later geschrift: „Museum of Mesthoop?” (1895) — op verbetering te hebben aangedrongen, eindelijk, geheel moedeloos geworden, de bijl er bij nederlegde en in 1896 naar Java vertrok.

Zijn opvolger, Dr. Schmeltz, is niet minder van het onhoudbare van den tegenwoordigen toestand overtuigd en zegt dit telkens in zijne jaarverslagen en in andere stukken. In zijn jongste, eerst onlangs in boekvorm ter Landsdrukkerij verschenen en, een zeldzaamheid bij zulke verslagen, met illustraties voorzien „Verslag van den Directeur van 's Rijks Ethnographisch Museum”, loopende van 1 Januari 1897 tot 30 Sept. 1898, zegt hij, p. 2, dat de toestand der gebouwen inderdaad „ondragelijk” is. Aangezien zulke verslagen gewoonlijk niet vele lezers tellen, nemen wij nog de volgende woorden er uit over: „Vooral heeft het bij iedereen der vele bevoegde beoordeelaars, die het Museum... (onlangs) hebben bezocht, verbazing gewekt dat de verzamelingen uit Afrika, Amerika en de Philippijnen in een zoo ondoelmatig lokaal, als het gebouw

op de Heerengracht inderdaad is, zijn gehuisvest. Zoude aldaar, of in de belendende perceelen een brand ontstaan, dan is het de vraag of het mogelijk zoude zijn uit dat gebouw met zijne nauwe trappen ook slechts enkele stukken te redden. Bedenkt men nu dat de daar bewaarde verzamelingen uit West-Afrika, die eerst sedert de laatste zestien jaren, dank zij de belangstelling van vele landgenooten, zijn gevormd ¹⁾, onder de volledigste in Europa geteld mogen worden, dan is de wensch zeker gerechtvaardigd dat spoedig de tijd moge komen, dat de oprichting van een nieuw, doelmatig gebouw de groote, op den ondergeteekende rustende verantwoordelijkheid voor het behoud der verzamelingen vermindert.»

Serrurier wees er bij herhaling op dat vreemdelingen, die Leiden bezochten, schande spraken over den toestand van verwaarloozing, waarin onze zoo rijke ethnographische verzamelingen verkeerden. Schmeltz doet dit ook door op het eind van zijn verslag, p. 57, bij het bespreken van „Maatregelen in het belang van het Museum noodig geacht” en na gezegd te hebben: „De dringendste eisch is en blijft de stichting van een nieuw en doelmatig ingericht gebouw”, de zeer scherpe bewoordingen aan te halen, waarmede in de „Annalen van het Hofmuseum te Weenen” de onhoudbare, onverantwoordelijke toestand te Leiden wordt geschetst.

Zullen onze Staten-Generaal niet eindelijk begrijpen dat aan dien treurigen toestand, die inderdaad eene schande is voor Nederland, ten spoedigste een einde moet komen?

Sedert eene lange reeks van jaren streed ik voor de stichting van een flink, goed ingericht Ethnographisch Museum in 's Gravenhage. Ik deed dit, om niet van vroegere stukken te spreken, in mijne in 1876 uitgegeven „Herinneringen uit Scandinavie”, in adressen aan de Staten-Generaal, aan den Haagschen Gemeenteraad, aan het Aardrijkskundig Genootschap, aan het Indisch Instituut, enz., in tal van stukken in „Dagblad” en „Vaderland.” Ik ondersteunde dan ook met warmte (zie „Dagblad” van 13 Mei '97), gelijk ook vele anderen het deden, het daartoe strekkend, door den Minister van Houten op 24

¹⁾ En die, blijkens p. 180 e. v. van het Verslag nog voortdurend worden vermeerderd.

April 1897 (na het mislukken van soortgelijke poging in 1895) ingediend wetsontwerp en betreurde diep de intrekking en niet weder indiening daarvan door zijn opvolger.

Ik geloof dat de Minister van Houten op onwederlegbare gronden het goed recht van 's Gravenhage op het verkrijgen van het Ethnographisch Museum heeft aangetoond, en tevens dat het nergens elders in ons land beter aan zijn eigenlijk doel zou beantwoorden. Ik wijs er ook op dat men moeilijk in andere onzer groote steden zoo groote keuze zoude hebben tusschen zoovele voor dergelijk Museum geschikte terreinen. In 1895 en 1897 bestemde de Regeering daarvoor het haar toebehoorend terrein aan den Bezuidenhout. Zij kan ook beschikken over een haar door een particulier welwillend gratis aangeboden terrein aan de Stadhouderslaan, dat om de ligging in de droge duinstreek voor dergelijk Museum bijzondere aanbeveling schijnt te verdienen. Zij kon het Museum ook stichten op het haar toebehoorend terrein aan de Boorlaan langs het Malieveld. Kon het Rijk den eigendom verkrijgen van het nog onbebouwde terrein achter den Dierentuin, het zou wellicht aanbeveling verdienen dáár het Museum te stichten en om de uitnemende ligging en omdat men dan gelegenheid zou hebben voor latere uitbreiding, waarop men bij dergelijke musea wel degelijk bedacht moet zijn.

Maar wat hiervan ook zij, en ofschoon ik, op de gronden door den Minister van Houten in zijne Memorie van toelichting van April 1897 aangevoerd, van meening blijf dat het Rijks Ethnographisch Museum in 's Gravenhage behoort te worden gevestigd, hoofdzaak is dat ten spoedigste een einde kome aan den diep betreurenswaardigen, tot schande onzer natie strekkenden toestand, waarin 's Rijks onschatbare, in verschillende, aan brand blootgestelde particuliere woningen te Leiden ondergebrachte ethnographische collecties zich bevinden.

Mogen dus Regeering en Kamers spoedig tot eene beslissing komen dat en waar een aan billijke eischen voldoende, doelmatig ingericht, voor uitbreiding vatbaar, Rijks Ethnographisch Museum zal worden gebouwd.

Met voldoening is dan ook gezien dat in het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer over Hoofdstuk V der Staatsbegrooting voor 1900 weder op het nemen eener beslissing

ter zake is aangedrongen, opdat aan den inderdaad onhoudbaren toestand spoedig een einde kome. Moge uit 's Ministers antwoord blijken dat hij bereid is Hare Majesteit onze geëerbiedigde Koningin in overweging te geven het op 24 April 1897 ingediende en door zijn ambtsvoorganger zoo goed toegelichte wetsontwerp op nieuw in te dienen, en mögen dan onze Staten-Generaal het hunne doen om Nederland spoedig in het bezit te doen komen van een flink Ethnographisch Museum, onze rijke collectiën op dat gebied waardig.

Aan welke eischen dergelijk Museum behoort te voldoen, hoe het behoort te worden ingericht, kan men o. a. zien uit het werk: „Ethnographische Musea in Midden-Europa. Verslag eener studiereis door Dr. J. D. E. Schmeltz, Conservator bij 's Rijks Ethnogr. Museum te Leiden.” (Leiden, 1896. 4°). Dr. Schmeltz, thans Directeur van 's R. E. M., de kundige redacteur van het „Internationales Archiv für Ethnographie”, waarin zoo dikwerf over dat Museum sprake is, bespreekt in zijn verslag de vele Musea, door hem in Engeland, Frankrijk, Zwitserland, Italie, Oostenrijk en Duitschland bezocht, maakt opmerkingen over de inrichting, het doel dat werd beoogd, of het museum, gelijk te Oxford en te Cambridge het geval is, meer uitsluitend als hulpmiddel bij het onderwijs moet dienen, enz. Aan dat alles voegt hij breede literatuuropgaven toe en eindigt, p. 94, met eenige „Conclusies”. In een elftal punten deelt hij daarin zijne meening mede over de inrichting van het gebouw, de verlichting, de verwarming, enz. Wij nemen over wat hij daarin, sub 9°, zegt over „het Nut der Ethnographische Musea, omdat dit zich aansluit bij hetgeen Minister van Houten daaromtrent in zijne Memorie van toelichting zeide en wij ook menigmaal betoogden, en er uit blijkt dat ook Dr. Schmeltz van meening is dat dergelijke Musea ook voor anderen dan de mannen der wetenschap van nut zijn. Hij schrijft: „Behalve het erkende nut van ethnographische Musea voor de wetenschap, leveren zij kostbaar materiaal voor de studie van den kunstenaar en van den kunst-industrieel en kunnen zij dienstbaar gemaakt worden aan de belangen van den koopman die in verre landen handel drijft.”

Op nog een punt uit zijn Verslag zij gewezen, omdat het zich aansluit aan hetgeen daaromtrent zoo goed in de meer-

genoemde Memorie van toelichting is gezegd en ook door Dr. Serrurier en anderen, ook door ons, ¹⁾ herhaaldelijk is betoogd, namelijk dat voor het universitair onderwijs een eigenlijk gezegd museum onnoodig, maar een klein kabinet, dat met oordeel gekozen serien van voorwerpen bevat, geheel voldoende en zelfs nuttiger is. Na op p. 18 en 19 over de kleine musea te Oxford en te Cambridge te hebben gesproken, en op p. 20 te hebben gezegd wat bij de „rangschikking der voorwerpen“ bij het Oxfordsche museum werd beoogd, geeft Dr. Schmeltz als bijlage 3, onder het hoofd „Arrangement and object of the collection“, een uittreksel uit het reglement voor het ethnographisch departement van dat museum, waaruit ten duidelijkste blijkt dat de rangschikking der voorwerpen uitsluitend met het oog op het onderwijsbelang had plaats gehad. Dit werd ons ook gezegd door den hoogleeraar, die de goedheid had ons bij het bezoek aan dat museum in 1871 rond te leiden.

Begrijpelijkwijze laat Dr. Schmeltz zich in het Verslag zijner studiereis niet uit over de verplaatsing van 's Rijks Ethnographisch Museum buiten Leiden. Maar uit dat Verslag zijn toch argumenten genoeg te putten tot versterking van het betoog van hen, Minister van Houten en vele anderen, die beweren dat de eisch dat dat Museum in het belang van het universitair onderwijs te Leiden moet blijven, ongegrond is.

Men late dus aan Leiden een doelmatig ingericht, voor het universitaire onderwijs in de ethnologie voldoende klein Ethnographisch kabinet, maar brenge het eigenlijk Rijks Ethnographisch Museum over naar 's Gravenhage, dat, gelijk Minister van Houten in 1897 zoo juist betoogde, er meer aanspraken op kan doen gelden dan elke andere plaats in Nederland en waar het beter tot zijn recht zou kunnen komen dan waar ook.

„Een Museum is naar zijn aard geen onderwijsverzameling“... „Alleen in eene uitgebreide stad, waar op een gestadig en groot bezoek te rekenen valt, kan verwacht worden dat het Museum het veelzijdig nut voor wetenschap, kunst en kunstnijverheid zal afwerpen, zonder hetwelk noch de gelden tot

¹⁾ Zie o. a. Dagblad v. Z. H. en 's-Gravenhage van 10 Oct. en 8 Dec. 95, en 13 Mei '97.

vorming der verzameling besteed, noch de uitgaven aan het gebouw ten koste te leggen, verantwoord zouden zijn," zoo schreef terecht de Minister van Houten in zijne Memorie van Toelichting van 24 April 1897.

Het verheugde ons in het spreken over de tegenwoordige Haarlemsche en Leidsche tentoonstellingen eene aanleiding te vinden om op deze en zoo vele andere goede woorden uit die Memorie weder eens de aandacht te vestigen en weder eens eene lans te mogen breken vóór het overbrengen van 's Rijks Ethnographisch Museum van Leiden naar 's Gravenhage.

Het bezoeken van musea, vooral van goed ingerichte ethnographische musea, kan een machtig middel zijn tot volksbeschaving, tot veredeling van den smaak, tot vermeerdering van kennis, tot opwekking van kunstzin. En daarom mocht van dat alles ook wel eens in dit tijdschrift sprake zijn

J. K. W. QUARLES VAN UFFORD.